

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Моделювання хвильових та турбулентних процесів у плазмі ближнього космосу (доповідач — член-кореспондент НАН України О.К. Черемних)*
- *Культурно-колоніальна спадщина Росії в українському кінематографі: проблеми подолання (доповідач — член-кореспондент НАН України С.В. Тримбач)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 19 жовтня 2022 року

Засідання Президії НАН України 19 жовтня 2022 р. відбулося під головуванням президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали доповідь заступника директора Інституту космічних досліджень НАН України і ДКА України члена-кореспондента НАН України **Олега Костянтиновича Черемних** про проблеми моделювання хвильових та турбулентних процесів у плазмі ближнього космосу (стенограму див. на с. 52).

Математичне моделювання процесів у ближньому космосі є невід'ємною частиною космічних інформаційних технологій, які також охоплюють моніторинг процесів у ближньому космосі, розроблення методик відбору, ідентифікації та аналізу даних супутникових вимірювань. Моделі процесів в іоносфері і магнітосфері Землі та атмосфері Сонця розробляють з використанням супутникових даних, методів та підходів системного аналізу.

За цим науковим напрямом в Інституті космічних досліджень НАН України і ДКА України отримано низку вагомих результатів. Зокрема, створено моделі поширення акустико-гравітаційних хвиль в іоносфері Землі. Виявлено новий вид іоносферних хвиль — еванесцентні хвилі, які мають безперервний спектр. Властивості цих хвиль вивчено спільно з фахівцями Інституту прикладної математики ім. І. Векуа Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі.

Спільно з науковцями з Великої Британії та Мексики, а також зі співробітниками Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського центру Інституту космічних досліджень НАН України та ДКА України розроблено модель, завдяки якій вдалося пояснити результати експериментів щодо інфразвукового впливу на іоносферу. Ці експерименти здійснювали фахівці Львівського центру Інституту за участі

Виступ члена-кореспондента НАН України Олега Костянтиновича Черемних

науковців Інституту іоносфери НАН України та МОН України і Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Для опису магнітогідродинамічних збурень у внутрішній магнітосфері Землі використано метод ейконалу, за допомогою якого розроблено нову модель та досліджено хвильове поширення і стійкість цих збурень. Ці дослідження важливі для пояснення результатів наземних вимірювань і космічних експериментів, а також для отримання нових та уточнення попередніх результатів щодо стійкості магнітосферної плазми.

У проєкті Європейського космічного агентства і NASA «Кластер» вивчали процеси у хвості магнітосфери Землі. Для опису взаємодії потоку плазми сонячного вітру з плазмою хвоста магнітосфери разом зі вченими з Німеччини запропоновано модель, основу на нестійкості Кельвіна–Гельмгольца. Це дало змогу пояснити виникнення турбулентності у хвості і генерацію пульсацій на нічній стороні магнітосфери, що спостерігаються в експерименті.

Спільно з науковцями з Великої Британії з використанням енергетичного методу пояснено поведінку сонячних плазмових трубок.

Для визначення особливостей руху корональних викидів маси використано модель вихору Максвелла. Показано, що цей триви-

мірний вихор описується нелінійним рівнянням Брегга–Хотторна, розв'язання якого дало можливість отримати траєкторію такого вихору в потоці сонячного вітру.

У рамках міжнародних ініціатив з розроблення європейської системи автоматичного прогнозування космічної погоди створено модель для її оперативного короткострокового прогнозування.

Сьогодні Інститут співпрацює з Університетом Шеффілда (Велика Британія) у галузі розроблення та верифікації моделей хвильових і турбулентних процесів на Сонці, з Університетом Мюнхена (Німеччина) щодо дослідження турбулентних процесів у хвості магнітосфери Землі, з Інститутом Вольфганга Паулі (Австрія), університетами штату Морелос (Мексика) та Шеффілда з вивчення хвильових збурень в іоносфері Землі.

Роботи з математичного моделювання колективних процесів у плазмі ближнього космосу ведуться також у рамках гранту Національного фонду досліджень України, Цільової комплексної програми НАН України з фізики плазми та електроніки і Цільової комплексної програми НАН України з наукових космічних досліджень на 2018–2022 рр.

За тематикою дослідження процесів у ближньому космосі в останні 10 років Інститут регулярно проводить британсько-українсько-іспанські конференції, в яких беруть участь науковці із США, Європи, Азії, Австралії.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали доповідь старшого наукового співробітника відділу екранно-сценічних мистецтв та культурології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України члена-кореспондента НАН України **Сергія Васильовича Тримбача** про проблеми подолання культурно-колоніальної спадщини Росії в українському кінематографі (стенограму див. на с. 58).

У доповіді було зазначено, що події російсько-української війни кардинально вплинули на характер і роль української культури в

усіх сферах суспільного життя, употужнили її інформаційно-пізнавальне наповнення, посилили україноцентричність її контенту, сприяли осмисленню культури не лише з погляду її естетично-етичних імперативів та освітньо-виховних функцій, а й у контексті ідеологічно-сутнісного спрямування, ідентифікаційного потенціалу.

Ці процеси відбуваються не лише в академічному середовищі, державно-управлінських структурах і навчально-педагогічних установах різних рівнів, а й охоплюють найширші кола митців, творчої інтелігенції, громадянського суспільства. Ключовими домінантами, що детермінують зміст і спрямованість сьогоденних культурологічних дискурсів, стали ставлення до постколоніальної спадщини, обговорення проблем доцільності та легітимності її присутності в українському культурно-інформаційному просторі, неприйнятності її репродукування у сучасних екранних мистецтвах та медіаресурсних системах, у практиках культурного повсякдення. Це стосується всіх жанрів і видів культурної спадщини — від музичної, образотворчої, літературно-драматичної до широкого розмаїття сучасних екранно-сценічних мистецтв. Чи не центральне місце тут посідає російська постколоніальна кінематографічна спадщина як найбільш ефективний маніпулятивний засіб, що моделює не лише шкалу суспільних вартостей, а й специфіку ідентифікаційних практик.

Кіно, екранна культура України в цілому є одним із найважливіших чинників, який системно використовувала і використовує РФ задля утвердження своїх цінностей через відповідні наративи і комплекси ідеологічно орієнтованих образів та символів. Нинішній політичний режим у РФ багато в чому відтворює механізми ставлення до кіномистецького продукту, вироблені за часів сталінізму.

Однак, попри відсутність культурних кордонів, безпрецедентне засилля російського кінематографічного продукту, ігнорування деякими представниками української влади проблем формування української ідентичності та україноцентричності як альтернативних російській

Виступ члена-кореспондента НАН України Сергія Васильовича Тримбача

постколоніальній спадщині імперативів, усе ж таки відбувся кардинальний злам у суспільній свідомості та національному культурно-інформаційному просторі. Упродовж останніх років постало нове покоління кінематографістів, яке сповідує і екранно програмує нові цінності та належність до європейської цивілізації.

Тому в нинішніх умовах необхідно розширити спектр досліджень у галузі кінематографії з урахуванням як досвіду вітчизняного кінопроцесу, так і осмислення найкращих здобутків світової кінематографії, започаткувавши серію монографій з історії зарубіжних екранних мистецтв та довідників, присвячених провідним світовим кінематографічним центрам, а також кадрово употужнити кіномистецтвознавчий підрозділ Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, зокрема через стимулювання підготовки докторів наук за цією тематикою.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- погодили оновлення складу Комітету з системного аналізу при НАН України;
- внесли зміни до складу комісії з припинення Відділення керамології Інституту народознавства НАН України;

- затвердили типові положення про конкурсну комісію з відбору наукових і науково-технічних робіт для фінансування за бюджетною програмою КПКВК 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень».

Затверджено:

- кандидата геологічних наук **Кудеравця Романа Степановича** на посаді вченого секретаря Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України.

Погоджено призначення:

- академіка НАН України **Головача Юрія Васильовича** на посаду головного наукового співробітника Інституту фізики конденсованих систем НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Дудки Максима Леонідовича** на посаду завідувача відділу статистичної теорії конденсованих систем Інституту фізики конденсованих систем НАН України;
- доктора геологічних наук **Єсиповича Станіслава Михайловича** на посаду головного наукового співробітника Державної установи «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України»;
- доктора фізико-математичних наук **Микуляка Сергія Васильовича** на посаду завідувача Відділення геодинаміки вибуху Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України;
- кандидата технічних наук **Забродської Наталії Володимирівни** на посаду завідувача відділу геоелектромагнітних методів Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- директора Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України» члена-кореспондента НАН України **Забулонова Юрія Леонідовича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у розвиток досліджень у галузі ядерно-радіаційної фізики й радіаційного приладобудування;
- заступника директора з наукової роботи Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України академіка НАН України **Павліщука Віталія Валентиновича** за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- академіка-секретаря Відділення загальної біології НАН України академіка НАН України **Радченка**

Володимира Григоровича за багатолітню плідну працю вченого, організатора науки і педагога та вагомий творчий здобуток в підготовці наукових кадрів;

- провідного наукового співробітника Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України члена-кореспондента НАН України **Соловійова Сергія Олександровича** за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- директора Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України доктора біологічних наук **Петренка Олександра Юрійовича** за багаторічну плідну працю, значний особистий внесок у розвиток, комплексне розроблення і впровадження сучасних медико-біологічних кріотехнологій та з нагоди 50-річчя від часу заснування Інституту;
- співробітників Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України — заступника директора з наукової роботи доктора хімічних наук **Колотілова Сергія Володимировича**; завідувача відділу члена-кореспондента НАН України **Кучмія Степана Ярославовича**; провідного наукового співробітника доктора хімічних наук **Щербань Наталію Дмитрівну** — за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- помічника директора Державного підприємства «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О.Г. Івченка» **Стовбу Руслана Михайловича** за багаторічну плідну сумлінну працю та активне сприяння впровадженню наукових розробок вчених НАН України з удосконалення експлуатаційних характеристик авіаційних двигунів — важливої продукції для розвитку авіадвигунобудування в Україні;
- завідувача відділу Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України члена-кореспондента НАН України **Стрижак Петра Євгеновича** за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки.

Подякою НАН України відзначено:

- директора Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

академіка НАН України **Буркинського Бориса Володимировича** за багатолітню плідну невтомну працю вченого і педагога, значний особистий внесок в організацію й інноваційний розвиток установи та вагомі наукові здобутки в галузі національної і регіональної економіки;

- співробітників Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України — головного бухгалтера **Дівінську Анжеліку Володимирівну**; ученого секретаря кандидата хімічних наук **Долгіх Лідію Юрївну**; старшого наукового співробітника доктора хімічних наук **Космамбетову Гульнару Радіївну**; старшого наукового співробітника кандидата хімічних наук **Курися Ярослава Івановича**; директора Державного підприємства «Каталіз і екологія» доктора економічних наук **Мельниченка Григорія Миколайовича**; провідного наукового співробітника доктора хімічних наук **Трипольського Андрія Іккійовича**; старшого наукового співробітника кандидата хімічних наук **Швеця Олексія Васильовича** — за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки;

- співробітників Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України — провідного наукового співробітника доктора біологічних наук **Кулешову Ларису Георгіївну**; завідувача відділу **Фоменко Людмилу Павлівну** — за багаторічну плідну працю, значний особистий внесок у розвиток, комплексне розроблення і впровадження сучасних медико-біологічних кріотехнологій та з нагоди 50-річчя від часу заснування Інституту.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- співробітників Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України — старшого наукового співробітника кандидата хімічних наук **Бичка Ігоря Богдановича**; заступника директора з загальних питань **Маркова Олександра Григоровича**; директора Державного підприємства «Радма» **Мельниченка Олексія Володимировича**; завідувача відділу члена-кореспондента НАН України **Орлик Світлану Микитівну** — за багатолітню плідну працю, високі професійні здобутки та вагомий особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі сучасної фізико-хімічної науки;

- співробітників Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України — заступника директора з наукової роботи доктора біологічних наук **Нардіда Олега Анатолійовича**; старшого наукового співробітника кандидата біологічних наук **Розанову Катерину Дмитрівну**; старшого наукового співробітника кандидата біологічних наук **Семенченко Ольгу Анатоліївну** — за багаторічну плідну працю, значний особистий внесок у розвиток, комплексне розроблення і впровадження сучасних медико-біологічних кріотехнологій та з нагоди 50-річчя від часу заснування Інституту;

- трудовий колектив Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України за багаторічну плідну працю, значний внесок у розвиток, комплексне розроблення і впровадження сучасних медико-біологічних кріотехнологій та з нагоди 50-річчя від часу заснування Інституту.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик